

บทร้องเล่นสำหรับเด็ก อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

The Lyrics for Children in Bang Pahan District, Pra Nakorn Sri Ayutthaya Province.

พจนันท์ สว่างอารมณ์ *

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม และวิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา วิธีการสร้าง ตลอดจนศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และการสืบสานบทร้องเล่นสำหรับเด็ก อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 36 คน จากกลุ่มผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 10 คน และกลุ่มบุคคลทั่วไปจำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาจำแนกออกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ และสังเคราะห์เรียบเรียง นำเสนอผลการวิจัยโดยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า 1) บทร้องเล่นสำหรับเด็กในอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวน 201 บท แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการร้องมี 4 ประเภท ได้แก่ ประเภทบทร้องเล่นจำนวน 84 บท ประเภทบทร้องล้อเลียนเด็กจำนวน 29 บท ประเภทบทร้องปลอบประโลมเด็กจำนวน 20 บท และประเภทบทร้องประกอบการเล่นจำนวน 68 บท 2) รูปแบบของบทร้องเล่นสำหรับเด็ก ในอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าคำร้องที่ใช้ในบทร้องเล่นสำหรับเด็ก ส่วนใหญ่เป็นบทร้องสั้นๆ โดยทั่วไปใช้คำ 3-5 คำ ในแต่ละวรรค มีได้ยัตถิ์แบบแผนการส่งสัมผัสตามฉันทลักษณ์ เน้นร้องเพื่อความสนุกสนาน ลักษณะเนื้อหาในบทเพลงสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าในด้านสภาพของสังคมชีวิตความเป็นอยู่ สภาพสิ่งแวดล้อม ความเชื่อ ครอบครั้ว อาหารการกิน วัฒนธรรม ประเพณี วิธีการสร้างหรือการนำเสนอบทร้องเล่นสำหรับเด็ก มีการใช้ลักษณะคำประพันธ์ แบบกลอน 3 สั้นกลอน 4 สั้นกลอน 4 กลอน 4 ลำนำ กลอนหัวเดียว กาพย์ฉบัง และ กาพย์ยานี 11 3) แนวทางการอนุรักษ์และการสืบสานที่ค้นพบมี 7 แนวทาง คือ (1) รวบรวมข้อมูลบทร้องเล่นของท้องถิ่น (2) ปลุกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าบทร้องเล่น (3) มีการฟื้นฟูโดยสถานศึกษา (4) มีการพัฒนาโดยสำนักวัฒนธรรมและองค์กรส่วนท้องถิ่น (5) มีการถ่ายทอดโดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ (6) มีการเผยแพร่แลกเปลี่ยนภูมิปัญญาด้านบทร้องเล่นสำหรับเด็กด้วยสื่อและวิธีการที่หลากหลาย และ (7) มีการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นโดยยกย่องประกาศเกียรติคุณ

คำสำคัญ : บทร้อง, อำเภอบางปะหัน, จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

* นักศึกษาปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Abstract

The purposes of the thesis are to collect and to analyze patterns, contents, creation as well as to study how to conserve and pass on children's lyrics in Amphoe Bang Pahan, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. There are 36 samplings from 5 experts, 10 performers and 21 general people. Research instrument is in-depth interview. Data collected was categorized according to the purposes and synthesized. Research results are in the form of descriptive narration.

It was found that 1) there are 201 children's lyrics in Amphoe Bang Pahan, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. 2) There are 4 patterns according to the purpose of singing. They are 84 amusing lyrics, 29 teasing lyrics, 20 threatening lyrics and 68 game singing lyrics. The contents of the lyrics reflect the values in society, lifestyles, environment, beliefs, family, food, tradition and culture. The creation or the form of children's lyrics in Amphoe Bang Pahan, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province are mostly short lyrics with 3-5 words in each line without giving attention to rhymes in poetic pattern. They are more emphasized on the amusement of singing. 3) there are 7 ways to conserve and pass on these children's lyrics; (1) collecting all local children's lyrics, (2) raising awareness among local people the value of children's lyrics, (3) restoring by education institutes, (4) developing by local organization and cultural agents, (5) passing on through family, schools, and other cultural activities, (6) publicizing and exchanging wisdom in children's lyrics by media and other ways, and (7) encouraging local sages by honoring awards in various ways.

Keywords : lyrics, Amphoe Bang Pahan, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

บทนำ

คนไทยขึ้นชื่อว่าเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน ชอบพูดมีลัษณ์คล้องจอง ดังนั้นจึงไม่แปลกที่สังคมไทยทุกภาคมีบทเพลงพื้นบ้าน บทเพลงกล่อมเด็ก บทเพลงเด็กร้องเล่น บทเพลงร้องประกอบการเล่น ตลอดจนปริศนา คำทาย ลำนวน สุภาษิต และคำร้องอันเป็นมุขปาฐะอื่นๆ อันเป็นลักษณะอุปนิสัยพื้นฐานของคนไทย บทเพลงร้องเล่น นิยมร้องกันอย่างแพร่หลายในแต่ละท้องถิ่น อาศัยการจำร้องต่อๆ กันมา เนื้อร้องในบทเพลงอาจมีผิดเพี้ยนแตกต่างกันไปบ้าง บทร้องเล่นสำหรับเด็กถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญาอันล้ำค่าของคนไทย เป็นกาพย์กลอนประเภทแรกๆ ที่เด็กได้ยินและได้ฟัง ลักษณะเป็นคำคล้องจองง่ายๆ เนื้อหาเรื่องราวที่นำมาเป็นบทร้องเล่น ส่วนใหญ่นำมาจากสภาพแวดล้อม หรือเกี่ยวพันกับชีวิตความเป็นอยู่ที่ใกล้ชิดตัวเด็ก หรือเกี่ยวพันกับชีวิตความเป็นอยู่ที่เด็กพบเห็นอยู่ตามปกติ เช่น ลัทธิเลี้ยง ข้าวปลาอาหาร ธรรมชาติต่างๆ เป็นต้น (ประเทือง คล้ายสุวรรณ, 2528,

น. 37) บทร้องเล่นสำหรับเด็กแสดงให้เห็นคุณค่าของบทเพลงที่เดินทางผ่านกาลเวลาอันยาวนาน จนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวบ้านสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันบทเพลงร้องเล่นซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีประเพณี วัฒนธรรม เป็นของตนเองมาช้านาน หลายชั่วอายุคน กำลังจะลืมนหายไปจากความทรงจำของเยาวชนรุ่นใหม่ เนื่องจากกระแสยุคโลกาภิวัตน์ สื่อตะวันตกเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของเยาวชนยุคปัจจุบัน ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งในด้านการสื่อสารต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่ดีของไทยบางอย่างค่อยๆ เลือนหรือถูกทำลายไป และถูกวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามาแทนที่อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะบทเพลงร้องเล่นสำหรับเด็กไทย ในปัจจุบันที่กำลังจะสูญหายไป ด้วยขาดผู้สืบทอด รุ่นใหม่ต่างพากันนิยมเพลงต่างชาติ ติดเกม เล่นเครื่องเล่น และติดเทคโนโลยี จนทำให้ขาดการสมาคม และการเข้าสังคมในหมู่เพื่อน เยาวชนมีโลกส่วนตัวค่อนข้างสูง ก้าวร้าว และเห็นแก่ตัวมากขึ้น จึงทำให้บทเพลงร้องเล่นสำหรับเด็กกำลังประสบปัญหาดังกล่าว

ถ้าหากบางปะหันเคยเป็นหมู่บ้านที่รุ่งเรืองด้านเพลงพื้นบ้าน อาทิ เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงร่ำวง โดยเฉพาะบทเพลงร้องเล่นสำหรับเด็ก ซึ่งเด็กในท้องถิ่นหรือในละแวกตำบลใกล้เคียงต่างร้องกันได้แทบทุกคน บทเพลงร้องเล่นเหล่านี้ถูกถ่ายทอดจากปากต่อปากมาจากรุ่นบุรุษ ตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายาย โดยร้องสืบทอดต่อกันมา เนื้อหาในบทเพลงยังได้ปลูกฝังคุณธรรม วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม วิธีการดำรงชีวิต มักร้องเล่นกันในงานยามว่าง เพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจ ร้องเพื่อเป็นการหยอกล้อหรือล้อเลียนเพื่อนๆ ร้องปลอบหรือชู้น และร้องเพื่อประกอบการละเล่นให้สนุกสนานยิ่งขึ้นซึ่งก่อให้เกิด ความรัก ความผูกพัน สามัคคี รักใคร่ ประดองกัน ในหมู่เพื่อนฝูง เกิดความสัมพันธ์อันดีงาม ส่งเสริมให้เด็กช่วยเหลือกันและกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ทำให้เด็กเกิดความสุข ความเพลิดเพลิน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจและรวบรวมบทร้องเล่นสำหรับเด็กในอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยความตระหนักที่มีอยู่ในสายเลือด ความหลังในวัยเยาว์ ที่ได้สัมผัส ได้เล่น ได้ร้อง ก่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน ห่วงเห่น และด้วยความสำนึกรักบ้านเกิดของตนเอง เพื่อธำรงรักษาบทเพลงร้องเล่นสำหรับเด็กไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ทางภาษาของชาติสืบไป และเพื่อศึกษาหาแนวทางการอนุรักษ์ สืบสานบทร้องเล่นสำหรับเด็กไว้มิให้เลือนสูญไปตามกาลเวลา เพื่อให้เด็กได้ซึมซับวัฒนธรรมอันดีงาม และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น เพราะสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้ มีแนวโน้มที่น่าวิตกว่า เราอาจจะสูญเสียเอกลักษณ์ของชาติไป หากไม่มีการเก็บรวบรวมและบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็อาจจะสูญหายไปนั่นเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมบทร้องเล่นสำหรับเด็กอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอบทร้องเล่นสำหรับเด็ก อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ และการสืบสานบทร้องเล่นสำหรับเด็กอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในอำเภอบางปะหัน จ.พระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างใช้ 2 วิธี คือ

1. สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีเฉพาะเจาะจงจากกลุ่มผู้รู้/ผู้เชี่ยวชาญ และ กลุ่มผู้ปฏิบัติที่มีความรู้ ความทรงจำเกี่ยวกับบทร้องเล่นสำหรับเด็ก ที่อาศัยอยู่ในอำเภอบางปะหัน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

2. สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีบังเอิญ จากกลุ่มบุคคลทั่วไป ที่อาศัยอยู่ในอำเภอบางปะหัน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

จากการสุ่มตัวอย่างได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. กลุ่มผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ เลือกจากผู้ที่มีความทรงจำเกี่ยวกับบทร้องเล่น และมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5 คน เป็นอาจารย์จำนวน 4 คน หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมอำเภอบางปะหัน 1 คน อายุ 46-70 ปี เพศหญิงจำนวน 5 คน

2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ เลือกจากเด็กที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 10 คน มีอายุ 8-12 ปี เพศชาย 2 คน เพศหญิง 8 คน

3. กลุ่มบุคคลทั่วไปที่อาศัยอยู่ในอำเภอบางปะหัน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา จำนวน 21 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มอายุ 15-35 ปี เพศชาย 2 คน เพศหญิง 5 คน อาชีพนักศึกษา รับจ้าง ชวนา ค้าขาย กลุ่มอายุ 36-55 ปี เพศชาย 3 คน เพศหญิง 4 คน อาชีพรับจ้างทั่วไป แม่บ้าน ทำนา ค้าขาย กลุ่มอายุ 56 ปีขึ้นไป เพศชาย 5 คน เพศหญิง 2 คน เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทร้องเล่นสำหรับเด็ก อำเภอบางปะหันจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีจำนวน 201 บท จัดแบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์ของการร้อง เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1. ประเภทบทร้องเล่นจำนวน 84 บท 2. ประเภทบทร้องล้อเลียนเด็ก จำนวน 29 บท 3. ประเภทบทร้องปลอบขวัญเด็กจำนวน 20 บท และ 4. ประเภทบทร้องประกอบการละเล่นจำนวน 68 บท ดังตัวอย่าง

ประเภทบทร้องเล่น

เพลง แม่จำช่วยหนูด้วย

แม่จำ	ช่วยหนูด้วย
หนูกินกล้วย	อยู่บนหลังคา
ตกลงมา	ทายาหม่อง
ยี่สิบกลองก็ไม่หาย	ไปหาหมอ
หมอไม่อยู่	ไปหาปู่
ปู่กินเหล้า	ไปหายาย
ยายตำหมาก	กระเด็นใส่ปากอ่อยจ้งเลย

สัมภาษณ์ ด.ญ. มธุรดา ภูพิมาย (1 กุมภาพันธ์ 2557)

ประเภทบทร้องล้อเลียนเด็ก

เพลง ผมม๊า

ผมม๊า	หน้าเหมือนแมว
ดูเข้าแล้ว	หน้าเหมือนหมา

สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต. กันตพน หมดมลทิน (2 กุมภาพันธ์ 2557)

ประเภทบทร้องปลอบชู้เด็ก

เพลง ตักแก

อ้ายตักแกเอ๋ย	ตัวมันลายพริ้วพริ้ว
งูเขียวตัวมันน้อยน้อย	ห้อยหัวลงมา
เด็กนอนยังไม่หลับ	กินตับเสียเถิดวา อ้ายตักแกเอ๋ย

สัมภาษณ์ นายชาญวิทย์ ตะเคียนทอง (2 กุมภาพันธ์ 2557)

ประเภทบทร้องประกอบการละเล่น

เพลงจำจ๊ะเขือเปราะ

จำจ๊ะเขือเปราะ	กะเทาะหน้าแว่น
พายเรือออกแอ่น	กระแทนตันกุ่ม
สาวสาว หนุ่มหนุ่ม	อาบน้ำท่าไหน
อาบน้ำท้าวัด	เอาแป้งที่ไหนผัด
เอากะจกที่ไหนส่อง เยี่ยมเยียม มองมอง นกขุนทองร้องวู้	

สัมภาษณ์ ด.ญ. วิฐติภา พงศ์วิสุทธิ (1 กุมภาพันธ์ 2557)

2. รูปแบบ เนื้อหา วิธีการนำเสนอบทร้องเล่นสำหรับเด็ก

2.1 รูปแบบของบทเพลงร้องเล่นสำหรับเด็ก พบว่า คำร้องที่ใช้ในบทร้องเล่นสำหรับเด็ก ส่วนใหญ่เป็นบทร้องสั้นๆ โดยทั่วไปใช้คำ 3-5 คำ ในแต่ละวรรค แต่ก็ยังมีบทร้องบางบทที่ใช้คำ 6-7 คำ แต่ก็เป็นจำนวนน้อย ส่วนการส่งสัมผัสที่ใช้ในบทร้องเล่นสำหรับเด็กนั้น โดยทั่วไป มิได้ยึดถือแบบแผนการส่งสัมผัสตายตัวดังเช่น กาพย์ กลอน โคลง ร่าย บทเพลงแต่ละเพลงใช้สัมผัสคลาดเคลื่อนไปจากการส่งสัมผัสที่ใช้ในคำประพันธ์ที่เป็นแบบแผนทั้งสิ้น ดังตัวอย่าง

รูปแบบการใช้คำ 3-5 คำ ในแต่ละวรรค

บทร้อง แต่เช้าแต่

แต่เช้าแต่	เขาแห่ยายมา
พอถึงศาลา	เขาก็วางยายลง
โมง ที่ โมง ที่ โมง ที่ โมง	

รูปแบบการใช้คำ 6-7 คำ ในแต่ละวรรค

บทร้อง ยา หย่า ยา

ยา หย่า ยา	ชื่อน้ำปลาตราหัวสิงห์
จับผู้หญิงมาทรมาน	จับผู้ชายมาทรมาน
จับแม่มาดมดิงสะดือ	จับกิ้งกือมาทำก่วยเตี้ย
จับแมวเหมียวมาเดินระบำ	จับแมวดำมาเป่ายิงจูบ

2.2 ลักษณะเนื้อหาและการนำเสนอบทร้องเล่นสำหรับเด็ก อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สะท้อนให้เห็นคุณค่าในเรื่องต่างๆ ดังนี้

2.2.1 ลักษณะเนื้อหาของบทเพลงประเภทปลอบชู้เด็กสะท้อนให้เห็นถึงด้านการอบรมเลี้ยงดูลูก ด้านครอบครัว ด้านความเชื่อ ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านความสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่าง

ด้านการอบรมเลี้ยงดู

เพลง อึ่งอ่าง

อึ่งอ่าง	มันนั่งข้างโอ่ง
มันนั่งหลังโก่ง	คอยจับกินมด
เด็กเอ๋ยเจ้าอย่าพูดปด	เด็กเอ๋ยเจ้าอย่าพูดปด
จะเหมือนดังมด	เป็นเหยื่ออึ่งอ่าง

ด้านครอบครัว

เพลง กูกูกูไก่

กูกู กูกู ไก่	เลี้ยงลูกมาจนใหญ่
ไม่มีนมให้ลูกกิน	ลูกร้องเจี๊ยะเจี๊ยะ
แม่ก็เรียกไปคูดิน	ทำมาหากิน ตามประสาไก่เอ๋ย

ด้านความเชื่อ

เพลง ผีตัวดำ

มีผีในห้องนี้	ดูดีผีตัวดำ
ผมยวน่าดูขำ	ผีตัวดำจำให้ดี

ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านความสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

เพลง จันท์เจ้า

จันท์ เจ้าขา	ดิฉันถามข่าว
พระจันท์โศกเศร้า	ดิฉันเป็นทุกข์
พระจันท์เป็นสุข	ดิฉันสบาย
พระจันท์เดือนหงาย	ดิฉันเที่ยวเล่น
เดือนมืดไม่เห็น	ดิฉันนอนเสีย

2.2.2 ลักษณะเนื้อหาของบทเพลงประเภทร้องล้อเลียนเด็กสะท้อนให้เห็นถึงด้านชีวิตความเป็นอยู่ด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย ด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความเชื่อ ด้านชีวิตความเป็นอยู่ อาหารการกิน ด้านครอบครัวการอบรมเลี้ยงดูลูก ดังตัวอย่าง

ด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย

เพลงผมจุก

ผมจุก	คลุกน้ำปลา
เห็นขี้หมา	นั่งไหว่กระจ่องห่ง

ด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพ

เพลงคนอ้วน

อ้วนตุ้ต๊ะ	กินมะระจิ้มซี
ไอ้อ้วนไม่ดี	กินซีจิ้มมะระ

ด้านสุขภาพอนามัย

เพลง หิด

หิด หิด หิด	ไปติดใครมา
พอถึงศาลา	มานั่งเกาหิด

ด้านความเชื่อ

เพลง ขวัญ

สองขวัญ	ขยันหาเมีย
ขวัญเดียว	ลูกอีเขี้ยวหมาวัด

ด้านชีวิตความเป็นอยู่ อาหารการกิน

เพลง คนขี้แย

คนขี้แย	กะละแมติดตุต
ข้าวเหนียวมูนๆ	ติดตุตคนขี้แย

ด้านครอบครัวการอบรมเลี้ยงดูลูก

บทร้องสมน้ำหน้า

สมน้ำหน้า	กะลาหัวเจาะ
ลูกสาวใครเหมาะ	ยกให้อ้าย (ชื่อคนที่โดนล้อ)

2.2.3 ลักษณะเนื้อหาของบทเพลงประเภทร้องเล่นเด็กสะท้อนให้เห็นถึงด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ด้านครอบครัวการอบรมเลี้ยงดูลูก ด้านการประกอบอาชีพ ด้านสภาพแวดล้อมและ ธรรมชาติ ด้าน วัฒนธรรมภาษา ดังตัวอย่าง

ด้านการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย

เพลง ฝนตก

ฝนตกจ๊ก ๆ	มือซ้ายหิ้วปลา
มือขวาถือผัก	พอถึงที่พัก วางผักวางปลา

ด้านสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ

เพลง ฝนตก แดดออก

ฝนตกแดดออก	นกกระจอกเข้ารัง
แม่หมาไล่เสือ	ถ่อเรือไปดูหนัง
ทั้งลูกอยู่ข้างหลัง	ร้องกระจองอแง

2.2.4 ลักษณะเนื้อหาของบทเพลงประเภทประกอบการละเล่นเด็กสะท้อนให้เห็นถึงด้านชีวิตความเป็นอยู่ อาหารการกิน ด้านสังคมครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อมใกล้ตัวเด็ก ด้านความเชื่อและศาสนา ด้านการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ด้านการอบรมเลี้ยงดูลูก ดังตัวอย่าง

ด้านการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

เพลง ซ่อนหา

ซ่อนซ่อนหาหา ปิดตาไม่มีด เปิดเปิดปิดปิด ต้องผิดสัญญา
ปิดตาไม่มีด สารพิษเข้าตา พ่อแม่ทำนา ได้ข้าวเม็ดเดียว

ด้านความเชื่อ

เพลง ตะลือกตอกแตก

ตะลือกตอกแตก	มาทำไม	มาชวนไปดูหนัง	เรื่องอะไร
เรื่องแม่นาคพระโขนง	ไปก็ไป	โน่นต้นอะไร	ต้นตะเคียน
เล็บทำไม่ถึงยาว	ฉันไว้เล็บ	ผมทำไม่ถึงยาว	ฉันไว้ผม
ตาทำไม่ถึงโป้	เพราะฉันเป็นผี		

2.3 วิธีการนำเสนอบทร้องเล่นสำหรับเด็กในอำเภอบางปะหันจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการใช้ลักษณะคำประพันธ์ดังนี้ กลอน 3 สั้นกลอน 4 สั้นกลอน ห้าเดียว กลอนสั้นๆ กานท์สั้น คล้ายกาพย์ฉบัง คล้ายกลอน 4 ลำนำ กลอน 4 คล้ายกลอน 6 กลอนสั้นกลอน คล้ายกลอน 3 สั้นกลอน กาพย์ยานี 11 ดังตัวอย่าง

คล้าย กลอน 3 สั้นกลอน

เพลง มดตะนอย

มดตะนอย	ต๋อยตันพริก
คนไหนหยุกหยิก	คนนั้นต้องตด

คล้ายกลอน 4 สั้นกลอน

เพลง ตังไข่

ถ้าตังไข่ล้ม	จะตัมไข่กิน
ไข่พลัดตกดิน	ใครอย่ากินไข่เน้อ

คล้ายกลอนห้าเดียว

เพลง แมวลาย

อ้ายแมวลายเอ๋ย	กินควายหมดตัว
กินไม่หายอยาก	วิ่งไปลากเอาวัว
กินเล่นทั้งตัว	น่ากลัวจริงไว้ว

คล้ายภาพย้ง

เพลง อยากได้น้ำ

อยากได้น้ำ ชี้อสามศอก ไปบอกแม่ยาย

คล้ายกลอนสั้นๆ

เพลง ผมเปี้ย

ผมเปี้ย มาเลียใบตอง

พระตีกลอง ตะลุ่มตุ้มม

คล้ายภาพยานี 11

มีผีในห้องนี้

ดูดีดีมีผีตัวดำ

ผมยาวดูน่าฆ่า

ผีตัวดำจำให้ได้

3. แนวทางการอนุรักษ์ และสืบสานบทร้องเล่นสำหรับเด็ก อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบวิธีการที่หลากหลาย สรุปได้ดังนี้

3.1 การรวบรวมข้อมูลบทเพลงร้องเล่นของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน

3.2 การปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของบทร้องเล่นสำหรับเด็ก ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 การฟื้นฟูโดยสถานศึกษา เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการศึกษาและวิจัยบทร้องเล่นสำหรับเด็ก พร้อมส่งเสริมการกิจกรรมการเล่นและนันทนาการในโรงเรียนและชุมชน ซึ่งปัจจุบันโรงเรียนเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด เนื่องจากบทบาทของสถาบันครอบครัวได้ลดบทบาทจากเปลี่ยนแปลงแปลงโครงสร้างทางสังคม ครอบครัวขยายแบบเดิมในสังคมไทยได้หายไปจากสังคมเนื่องจากการขยายครอบครัวออกเป็นครอบครัวเดี่ยว แยกย้ายถิ่นฐานตามแหล่งงาน เพื่อแสวงหารายได้อันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต พ่อแม่มุ่งหาเงินทำให้เยาวชนขาดความใกล้ชิดและเกิดช่องว่างในการเรียนรู้ ดังนั้นโรงเรียนจึงมีบทบาทในการถ่ายทอดและขัดเกลาให้นักเรียนเพื่อให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพตามทิศทางการจัดการศึกษา ซึ่งพบว่าสภาพสังคมปัจจุบันขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและขาดความใกล้ชิด สาเหตุเนื่องมาจากโครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป

การฟื้นฟูบทร้องเล่นสำหรับเด็กโดยสถานศึกษามีวิธีการ ดังนี้

3.3.1 ปรับหลักสูตรให้เอื้อต่อการมีกิจกรรมสัมพันธ์ในชั้นเรียน โดยการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการร้องเล่นโดยอาศัยกิจกรรมบทร้องเล่นสำหรับเด็กเป็นสื่อเน้นหนักการสร้างสามัคคีและเด็กได้ซึมซับวัฒนธรรมที่ดีงามเหมาะแก่การเรียนรู้ และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

3.3.2 เพิ่มกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้เอื้อต่อการอนุรักษ์และสืบสานบทร้องเล่นสำหรับเด็กโดยเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมทางด้านนี้มาให้ความรู้

3.3.3 การวัดประเมินผลทางการศึกษาควรปรับทิศทางการประเมินผลเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมไทยโดยการวัดประเมินความรู้ ความสามารถทางด้านบทร้องเล่นสำหรับเด็กและกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่นอันเป็นรากฐานของสังคม

3.3.4 หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่น

3.4 การพัฒนา โดยสำนักวัฒนธรรมและองค์กรส่วนท้องถิ่น มีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านบทร้องเล่นสำหรับเด็ก โดยจัดทำกรรวบรวมและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนจัดการส่งเสริมบุคคลผู้เชี่ยวชาญด้านบทร้องเล่นสำหรับเด็ก โดยการให้รางวัล การสนับสนุนส่งเสริมหรือการสร้างศูนย์การเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม

3.5 การถ่ายทอดโดยการนำภูมิปัญญาด้านบทร้องเล่นสำหรับเด็ก ที่ผ่านการเลือกสรรมาแล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์ โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ

3.6 การเผยแพร่แลกเปลี่ยนโดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาด้านบทร้องเล่นสำหรับเด็กอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่าง ๆ

3.7 การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นโดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านให้มีโอกาสแสดงศักยภาพทางภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถด้านบทร้องเล่นสำหรับเด็กอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่าง ๆ

อภิปรายผล

บทร้องเล่นสำหรับเด็ก ที่เด็กได้ร้องเล่น ร้องล้อเลียนกัน ใช้ร้องประกอบการละเล่นต่างๆ หรือที่ผู้ใหญ่ใช้ล้อเล่นกับเด็ก ซึ่งได้สร้างความบันเทิง ความสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน ความรักสามัคคี รู้จักการรวมเล่นเป็นหมู่ ฝึกการสมาธิไปในตัวด้วย ผู้ใหญ่มักจะสอนให้เด็กร้อง เพื่อฝึกฝนทักษะการออกเสียง การพูด มุ่งฝึกความจำของเด็กไปด้วย เป็นการปลูกฝังคุณค่าทางวัฒนธรรมด้านภาษาให้แก่เด็ก ปัจจุบันนี้กาลเวลาเปลี่ยนแปลงไปทำให้บทร้องเล่นเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในความทรงจำและความสนใจของเด็ก เพราะสังคมได้เปลี่ยนไปตามยุคสมัย

อิทธิพลทางเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ทำให้เนื้อเพลงในบทร้องเล่นได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพื่อให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมสมัยใหม่ เด็กนิยมการเล่นเกมมากขึ้นและไม่นิยมที่จะร้องเพลงร้องเล่นกันแล้ว

บทร้องเล่นในอำเภอบางปะหัน จังหวัดอยุธยา พบว่า สังคมมีความเปลี่ยนแปลงทำให้บทร้องเล่นมีการเปลี่ยนแปลงโดยการได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีบทบาทต่อการดำรงชีวิต ส่งผลให้รูปแบบเนื้อหา และกลวิธีการนำเสนอบทร้องเล่นสำหรับเด็กในอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะใหม่ โดยได้รับอิทธิพลจากสื่อต่างๆ และบทเพลงต่างถิ่นเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยพบว่า เนื้อหาของบทเพลงร้องเล่นนิยมร้องเพลงสมัยใหม่มากขึ้น ทำให้การแพร่กระจายลดน้อยลง เด็กรุ่นใหม่เด็กขาดการถ่ายทอดจากผู้ใหญ่ เนื่องจากสภาพสังคมที่ผู้ใหญ่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน มีส่วนให้เนื้อหาของบทเพลงร้องเล่นเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเดิมเนื้อหาของบทเพลงประเภทร้องเล่นเด็กสะท้อนให้เห็นถึงด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ด้านครอบครัวการอบรมเลี้ยงดูลูก ด้านการประกอบอาชีพ ด้านสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมภาษา หรือเนื้อหาของบทเพลงประเภทประกอบการละเล่นเด็กสะท้อนให้เห็นถึงด้านชีวิตความเป็นอยู่ อาหารการกิน ด้านสังคมครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อมใกล้ตัวเด็ก ด้านความเชื่อและศาสนา ด้านการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ แต่เด็กสมัยนี้ได้นำบทเพลงมาแปลงเนื้อหาให้เข้ากับยุคปัจจุบัน

คุณค่าและบทบาท เรื่องคุณค่าและความสำคัญของบทเพลงร้องเล่นสำหรับเด็ก ผลการวิจัย พบคุณค่าและความสำคัญดังนี้ 1) คุณค่าและความสำคัญในฐานะเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติ 2) คุณค่าและความสำคัญทางสังคมในฐานะเครื่องมือขัดเกลาสังคม 3) คุณค่าและความสำคัญทางด้านการนันทนาการสังคม 4) คุณค่าและความสำคัญทางด้านภาษาและวัฒนธรรม 5) คุณค่าและความสำคัญทางด้านคุณธรรมจริยธรรม 6) คุณค่าและความสำคัญทางด้านการพัฒนาตนและสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ครูควรเพิ่มบทบาทในการจัดการเรียนการสอนโดยนำบทร้องเล่นมาสอนเพิ่มเติมในหลักสูตร
2. ครอบครัวควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมและปลูกฝังให้เด็กได้รับการฝึกฝนในด้านการร้องเล่นมากขึ้น
3. โรงเรียนควรจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมการร้องบทร้องเล่นสำหรับเด็ก
4. สื่อต่างๆ ควรมีบทบาทในการเผยแพร่บทร้องเล่น เพื่อให้เยาวชนได้รับความรู้มากขึ้น
5. พัฒนาโดยจัดอบรมสัมมนาบุคลากรที่ทำการถ่ายทอดให้มีความรู้ความสามารถอย่างถูกต้องเกี่ยวกับบทร้องเล่น เพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างมีคุณค่าในการเผยแพร่และฟื้นฟูบทร้องเล่นสำหรับเด็กให้คงอยู่ในสังคมสืบไป

บรรณานุกรม

- กฤษณา วงษาสันต์. (2542). *วิถีไทย*. กรุงเทพฯ : เชิร์ชเวฟเอดดูเคชั่น.
- ขนิษฐา จิตชนะกุล. (2545). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- คณะกรรมการโครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ทางโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงฯ. (2521). *บทร้องเล่นของเด็กไทย*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2530). *คติชาวบ้าน*. มหาสารคาม : ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม
- เหมอมาลัย ราชกัณธารักษ์. (2545). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณรงค์ เลื่องประชา. (2532). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ : พัทธอักษร.
- ดนตรี โพธิ์พรมศรี. (2538). *วิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้านของตำบลวังลึกอำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดสุโขทัย*. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธรรมามิณห์ (ถึก จิตรกลึก), รองอำมาตย์เอกหลวง. (2514). *ประชุมลำนำน้ประมวลดำรงกลอน กาพย์ โคลง ฉันท์*. พระนคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- นิคม มุสิกคามะ. (2545). *วัฒนธรรม : บทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2528). *ร้อยกรองชาวบ้าน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สุทธิสาร.
- ป้าณี จิตวัฒนา. (2523). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ผอบ โปษะกฤษณะ และคณะ. (2520). *เพลงกล่อมเด็กและเพลงประกอบการเล่นของเด็กภาคกลาง 16 จังหวัด*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรพิไล เลิศวิชา. (2541). *ไม้อ่อนนุ่มดัดได้ตั้งใจ*. เชียงใหม่ : ธารปัญญา.
- เยาวเรศ คิริเกียรติ. (2541). *เพลงกล่อมเด็กไทย*. กรุงเทพฯ : จินตมณฑลการพิมพ์.
- สุพัทธา สุภาพ. (2542). *สังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สถาพร มากแจ้ง. (2535). *กวีนิพนธ์ไทย 1*. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- สุรสิงห์ ลำรวม และ ฉิม พะเนา. (2520). *การละเล่นของเด็กล้านนาไทย*. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- อรอุษา สุวรรณประเทศ. (2549). *การศึกษาวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กจังหวัดพิษณุโลก*. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อานนท์ อาภาภิรม. (2515). *มนุษย์กับสังคม : สังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เอนก นาวิกมูล. (2521). *เพลงพื้นบ้านภาคกลาง*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.